

MARCABRÚ

(1130—1149)

VIDA I

Marcabrunus byl z Gaskoňska, synem chudé ženy jménem Marcabruna, jak to říká ve své písni:

Marcabrunus, syn paní Bruny,
počat byl ve světle luny,
ví, jak Amor škádlit umí.

To říkám vám!

Nikdy nehráb v lásky struny
a žádnou nebyl milován.

Byl prvním trubadúrem, který je znám. Skládal zlovolné
písně a sirventesy a zlořečil ženám a lásce.

Komentář

Verše jsou XII. slokou Marcabrunovy písně „*Dirai vos senes dupensa*“. Jak upozorňuje Boutière a s ním Riquer (1975: 178), tvrdí, že Marcabrun byl prvním trubadúrem, je nejspíše odvozeno ze děvníku R, který před jeho písňemi poznamenává: „Zde začínají elodie Marcabruna, prvního trubadúra, který žil.“ Zlovolné písně sirventesy, v originále „*caitivetz vers e (...)* *caitivetz serventes*“, Riquer (tamtéž) překládá jako „smutné, utrápené“, připouští však našimi zvolený výklad.

VIDA II

Marcabrunus byl nechán u dveří jednoho boháče a nikdy se nezjistilo, kým byl a odkud. Vychovat ho nechal pan Aldrics del Vilar. Pak byl s jedním trubadúrem, který se jmenoval Cercamon, a začal skládat písně. Tehdy mu říkali Panperdut, potom měl jméno Marcabrun. V těch časech se písně nenažily cansson, ale vers. Byl velmi uznáván a poslouchán po celém světě a obáván pro svůj jazyk. Jeho písně byly tak útočné, že jej nakonec zabili kasteláni z Guiana, o nichž složil mnoho urážlivých slov.

Komentář

Riquer (1975: 179) připomíná dva sirventesy: nelichotivý „*Tot a estru*“, na který Marcabrun odpovídá svým „*Seignier, N'Audric*“. Jejich obsah pravděpodobně inspiroval některé skutečnosti této druhé biografie. Guiana (fr. *Guyenne*) je oblast na jihozápadě Francie. Senbal „*Panperdut*“ by se dal přeložit jako „ztracený cbleba“.

JEDNOU U PLOTU MEZI HÁJI
(L'AUTRIER JOST'UNA SEBISSA)

I.
Jednou u plotu mezi háji
pastýřku jsem potkal v tom kraji.
V ní radost s rozumem si hraji.
A byla dcerou matky prosté;
z těch, co suknici nosívají,
kápi, již málo vyšívají,
a boty, jež lámou zimy osten.

II.
Blíž k ní mé kroky přispěchají.
„Děvče,“ jí dím, „jsem jako v ráji,
vám ale tváře promrzají!“
„Pane,“ řeklo to děvče prosté,
„pro Bůh a ty, co jíst mi dají,
nechtě se mi vlasy rozcuchají.
Vždyť já jsem děvče zdravě rostlé.“

III.
„Děvče,“ řekl jsem, „zbožné přání,
hned sjel jsem z cesty bez váhání,
bych byl blíž vám co svojí paní;
neboť takové děvče prosté
dnes bez družného obcování
pást nemělo by bez ustání
v místě, kde jenom tráva roste.“

IV.
„Pane,“ řekla, „dle mého zdání
já blázna poznám z povídání.
Nechte si to své obcování
na chvíli,“ řeklo děvče prosté,
„k níž hodí se jak z udělání.
Totiž tací jsou, již se zdají
znát je, a chlubí se jen pustě.“

V.
„Děvče, vy jste tak ušlechtilé,
váš otec, rytíř v plné síle,
vás počal v matce vaší milé,
ženě to vznešené a prosté.
Čím víc vás zřím, tím sládne chvíle,
vypadáte tak roztomile,
jen vlídnější tvář pro mě noste.“

VI.
„Celý svůj rod i blízké zbylé
s kosířem vidím plné píle
či orat brázdy černobílé,
pane,“ řeklo to děvče prosté;
„jsou však lidé, kteří čpí míle
rytířstvím. Ti at' stejně čile
se šest dní v týdnu činí prostě.“

VII.

„Děvče,“ říkám, „vám dobrá víla dala, když jste se narodila, krásu, již v ryzost pročistila; ta předčí všechny dívky prosté; vám jistě by se znásobila, kdybyste aspoň jednou byla pode mnou a já na vás hostem.“

VIII.

„Vaše řeč mě tak vychválila, až každá by mně záviděla, že cena má tak vystoupila, pane,“ řeklo to děvče prosté, „ráda bych se vám odměnila: Jen čekej, blázne! Žádná síla mě nepřemluví. Jen si proste!“

IX.

„Děvče, vzpurné srdce a v kvasu se zkrotí jen s pomocí času. Uhád jsem vida vaši krásu, že velmi snadno děvče prosté poskytně v osamění spásu, je-li cit pevně v srdcích zasut, důvěra mezi nimi vzroste.“

X.

„Kdo přeje bláznivému hlasu, nabízí, dává zástav masu, vy hold složíte pro mou řasu, pane,“ řeklo to děvče prosté; „však nechci sklidit málo klasů, panenství své, jak jas svých vlasů, odhodit a mít jméno sprosté.“

XI.

„Děvče, kdejaký tvor Boží vrátit se v přirozenost touží. Tak my bychom teď spěchat k loži měli, já a vy, děvče prosté, v skrytu, třeba támhle v tom hloží, kde bezpečněj se lásce slouží a tělo tíhne ke sladkostem.“

XII.

„Ano, takhle se to vždy složí, hlupák své hlouposti jen množí, a dvořan touží dvorné prožít příhody a vesničan prosté. Pak soudnost tam je vzácné zboží, kde už se míra nedodrží, touhle radou si vypomozte.“

XIII.

„Krásko, dosud jsem jinou co živ
nepotkal s tolik kluzkou koží
a se srdcem tak zrádným. Kdo jste?“

XIV.

„Nikdo vám lépe nevyloží,
že jeden se jen zdáním souží
a pro druhého mana roste.“

Komentář

*Sedmislabičný verš této pastorely (vlastně osmislabičný, neboť
v okcitánské poezii se nezapočítává poslední nepřízvučná slabika)
překládáme devítislabičným.*

MARCHABRU, PŘÍTELI, TEĎ ZPÍVEJME
(AMICS MARCHABRUN, CAR DIGAM)

I. Marchabru, příteli, teď zpívejme
o lásce, neb miluje srdce mé,
tak aby, až si sbohem řekneme,
široko a daleko zněl náš zpěv.

II. Ugo Catolo, tak to učíňme,
ač falešná láska vždy trápí mne,
neb co se had připlazil od kmene,
nejednalo jich tolik podvodně.

III. Marchabru, to dobré se nezdá mi,
že vaše slova lásku hanobí,
pročež v této tensoně k měření
vás zvu, neboť zrodila láska mě.

IV. Catolo, což rozum váš zase spí?
Nevíte, jak Samson cit protrpí?
Vy myslíte a všichni blázniví,
že vše, co láska dí, dí pravdivě.

v Dalon a tam skonal. Já, pan Ucs de Saint Circ, jsem od něj slyšel to, co jsem napsal o něm a o vikomtu Eblesovi z Ventadornu, jenž byl synem vikomtky, již Bernart miloval. Složil písně, které uslyšíte, zde níže zapsané.

Komentář

Riquer (1975: 351–352) dodává, že brad Ventadorn stojí v oblasti dnes nazývané Moustier-Ventadour (departement Corrèze). Dále pak upřesňuje, že Aliénor, vnučka trubadúra Guilbema de Peitieu, se stala vévodkyní z Normandie teprve poté, co se vdala za Jindřicha II. Plantageneta, tebdy vévodu z Normandie. Potom je zmiňován Raimon, V. brabě tulúžský, který zemřel v roce 1194, což umožňuje datovat Bernartovu tvorbu. Dalon je cisterciácké opatství v departementu Dordogne. Připomeňme, že Uc de Saint Circ sám patří mezi trubadúry.

KDYŽ SKŘIVÁNKA ZŘÍM ŠŤASTNĚ SPĚT (CAN VEI LA LAUZETA MOVER)

I. Když skřivánka zřím šťastně spět
na křídlech vzhůru, k slunci blíž,
a strnout ho a padat zpět
pro sladkou svoji v srdci tíž,
ach, každému tak závidím,
rozkoší jehož spatřím plát,
a divím se, že toužením
může mé srdce neroztát.

II. Ach, tolik chtěl ses dozvědět
o lásce a tak málo víš!
Svůj cit nemůžeš zadržet
k té, od níž přízeň nesklidíš!
Srdce mi vzala a mě s ním,
sebe samu i světa řád,
a je-li pryč, nic nevlastním,
jen toužím a chci milovat.

III. Nad sebou moc jsem ztratil hned
a svůj jsem více nebyl, když
jí v oči jsem moh pohledět,
v zrcadlo, jež je blaha skryš.
Od chvíle té, co v něm se zřím,

vzdechy mě mohou usmýkat,
neboť jsem stejně ztraceným
jak krásný Narcis, jenž v tůň spad.

IV.

Zoufalý z paní všech jsem teď
a víru v ně víc nemám již,
a tak jak chránit jsem je sved,
dnes sloužit jim je na obtíž.
Neb žádná není druhem mým
proti té, jíž se musím bát;
strach mám z všech, už jim nevěřím,
vždyť za stejné lze všechny brát.

V.

Tou zdá se k ženám náležet
má dáma vlastností, pro niž
odmítá to, co má se chtět,
a co se nemá, činí spíš.
Upad jsem v nemilost, to vím,
jak bloud na mostě musím stát,
proč je to tak, je tajemstvím,
moc vysoko jsem mířil snad.

VI.

Přízeň je pryč a nelze zpět,
— kdy konečně to pochopíš —,
když ta, v níž má se nacházet,
ji nemá. Kde ji najdu spíš?

Ach, zdá se mi tak nemožným,
že jen tak nechá umírat
toho, jenž zajat dychtěním
bez ní si nemůže nic přát.

VII.

Když musí u ní neuspět
prosby, přízeň i práva tíž,
že v lásce chci se utápět,
ji netěší, pak mlčím již.
Sbohem jí dám a odcházím,
jak mrtvý jí chci vědět dát,
jdu pryč, ona mi nebrání,
v poušť a nevím, kde budu spát.

VIII.

Tristane, nic už nesložím,
jdu pryč. Nevím, kde budu spát.
Zpěvu se zříkám, odcházím,
před láskou se chci ukryvat.

Komentář

„Bloud na mostě“ z V. sloky naráží na přísloví o bláznovi, který
se nemůže rozhodnout, na jakou stranu má přejít most. Oslovení
„Tristan“ z poslední sloky je senhal, kterým Bernart pravděpodobně
označuje Raimbauta d'Aurenga. (Srov. Riquier 1975: 386—387.)